

Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės Rimvydo Valatkos komentaruose apie Rusijos ir Ukrainos karą

Agnė Aleksaitė

Lietuvių kalbos institutas / Institute of the Lithuanian Language

P. Vileišio g. 5, Vilnius

El. p. agne.aleksaite@lki.lt

Orcid ID <https://orcid.org/0000-0002-3755-7406>

<https://ror.org/011v22a28>

Santrauka. Šio tyrimo objektas – 201 okazionalusis frazeologizmas, pavartotas žurnalisto R. Valatkos komentaruose apie Rusijos ir Ukrainos karą, kurie buvo publikuoti naujienų portale *delfi.lt* per 2022–2023 m. Tokių komentarų rasta 82. Straipsnio tikslas – ištirti okazionaliųjų frazeologizmų struktūrą ir vartosenos polinkius. Apibendrinus tyrimo duomenis, padarytos tokios išvados: 1) žurnalisto tekstuose vyrauja du pagrindiniai frazeologizmų modifikacijos būdai: frazeologizmo sudėties plėtimas (78; 68,4 %) ir frazeologizmo komponentų keitimas (23; 20,2 %); 2) vartojami trys šalutiniai frazeologizmų perkūrimo būdai: frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą (6; 5,3 %), keli modifikacijos būdai (5; 4,4 %) ir frazeologizmo kaip semantinio paralelizmo vartojimas (2; 1,7 %); 3) kitų modifikacijos būdų – frazeologizmų kartojimo, frazeologizmo reikšmės kitimo, frazeologizmo komponentų praleidimo ir frazeologizmų inversijos – tiriamuoju laikotarpiu nerasta. Modifikuoti (114; 56,7 %) ir autoriai, individualūs (87; 43,3 %) frazeologiniai junginiai vartojami dėl naujesnės, ekspresyvesnės raiškos ir poreikio išryškinti neigiamo emocinio vertinimo aspektą.

Esminiai žodžiai: okazionalieji frazeologizmai, modifikacijos būdai, publicistika, komentarai, stilistika, karas.

The Stylistic Resources of Occasional Phraseological Units in Rimvydas Valatka's Comments on Russia's War in Ukraine

Abstract. The subject of this study is the 201 occasional phraseological units that appear in the comments by the journalist R. Valatka on the Russia–Ukraine war published on the *delfi.lt* news portal in 2022–2023, said comments totalling 82. The goal of the article is to analyse the structure of the occasional phraseological units and the patterns of their usage. Once the data of the study had been summarised, the following conclusions were made: (1) the texts by this journalist are dominated by two types of modification of phraseological units: the development of a phraseological unit makeup (78; 68.4%) and replacement of phraseological unit components (23; 20.2%); (2) there are three secondary types of reconstruction of phraseological units that are employed: the expansion of a phraseological unit into a broader context (6; 5.3%), several types of modification (5; 4.4%), and using a phraseological unit as a semantic parallelism (2; 1.7%); (3) no other types of modification, such as phraseological unit repetition, variation of phraseological unit value, omission of phraseological unit components, and phraseological unit inversion have been discovered over the period of the study. Modified (114; 56.7%) and author's own,

Copyright © 2024 Agnė Aleksaitė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Pateikta / Submitted on 10.05.24.

bespoke (87; 43.3%) phraseological compounds are used for their expression, which is both novel and stronger, as well as the need to highlight the negative emotional charge of the unit.

Key words: occasional phraseological units, types of modification, opinion journalism, comments, stylistics, war.

JEL Code: G35

Ivadas

Lietuvių kalbotyros veikaluose frazeologizmams – pastoviams, vientisos reikšmės ir vaizdingiems žodžių junginiams – skiriama daug dėmesio, jie tiriami įvairiais aspektais (Kalinauskas 1972: 39–48; Ruškys 1982: 88–95; 2011: 120–140; Drotvinas 1987; Marcinkevičienė 2001: 81–98; Koženiauskienė 2008: 1–5; 2013a: 149–166; Lapinskas 2012: 1–16; Aleknavičienė 2016a: 15–81; 2016b: 9–46; Leonavičienė 2016: 52–66 ir daugelis kt.). Lingvistinės stilistikos pradininkas Juozas Pikčilingis frazeologiją vertino kaip „stiliaus aukso valiutą“, kurios emocinį poveikį lemia frazeologizmuose užfiksuota tautos gyvenimo patirtis, sąmojis ir emocinis komponentas. Būtent dėl šios priežasties frazeologizmai – psichologiškai labai veiksmingi (Pikčilingis 1975: 356).

Stilistiniu požiūriu tokie frazeologiniai junginiai skirstomi į uzualiuosius ir okazionaliuosius, t. y. uzualumas (lot. *usus* – „įprastas“) apima tai, kas įprasta, bendra, pastovu, o okazionalumas (lot. *occasio* – „atsitiktinumas“) apima tai, kas prieštarauja tradicijai, normai (Butkutė 2008a: 201; dar žr. Leonavičienė 2016: 54). Okazionalumo sąvoka aprėpia ir individualius, autorinius frazeologizmus, ir modifikuotus frazeologizmus, t. y. įvairiais modifikacijos būdais perkurtus frazeologinius junginius (tokius frazeologizmus nuodugniai tyrė Butkutė 2008a: 199–209; 2008b: 44–54; 2009: 169–178; 2010; taip pat Koženiauskienė 2013b: 72–74). Žinoma, „[N]uolat kartojamos kalbos priemonės praranda ekspresiją ir tampa šablonais“ (Bitinienė 2007: 16; dar žr. Pikčilingis 2010: 232), todėl „[F]razeologijos atnaujinimas arba modifikavimas – viena iš mėgstamiausių publicistinių tekstų kalbos aktualizavimo ir efektyvinimo priemonių“ (Koženiauskienė 2013b: 72), ypač žurnalisto Rimvydo Valatkos tekstuose (ten pat, 247). Naujausi R. Valatkos komentarų tyrimai rodo, kad okazionalieji (individualieji) frazeologizmai (92; 15,3 %) kartu su uzualiaisiais (tradiciniais) frazeologizmais (134; 22,2 %) išlieka pagrindinėmis meninės raiškos priemonėmis, vartojamomis šio autoriaus tekstuose (Aleksaitė 2023: 128–129; dar plg. uzualieji frazeologizmai – labiau paplitę vartosenoje, žr. Butkutė 2009: 171; lietuvių grožinės literatūros tekstuose taip pat daugiau vartojama uzualijų nei okazionalijų frazeologizmų, žr. Leonavičienė 2016: 54).

Šio tyrimo objektas – 201 okazionalusis frazeologizmas, pavartotas žurnalisto R. Valatkos komentaruose apie Rusijos ir Ukrainos karą¹, kurie buvo publikuoti naujienų portale *delfi.lt* per 2022–2023 m. Tokių komentarų rasta 82. Autoriniai komentarai skirti „politinio, visuomeninio, kultūrinio gyvenimo reiškiniams ar įvykiams aptarti, sukelti diskusiją“, juose „pateikiami ką tik skelbtų svarbių faktų ar reiškinių vertinimai, išdėstomas asmeninis autoriaus požiūris į juos“ (Koženiauskienė 2013b: 238; dar žr. Gabrėnaitė 2016: 26).

Straipsnio tikslas – ištirti okazionalijų frazeologizmų struktūrą ir vartosenos polinkius. Tyrimo metodai – analitinis aprašomasis ir struktūrinė, leksinė semantinė bei funkcinė analizė. Frazeologiniai junginiai taip pat tiriami kiekybiškai.

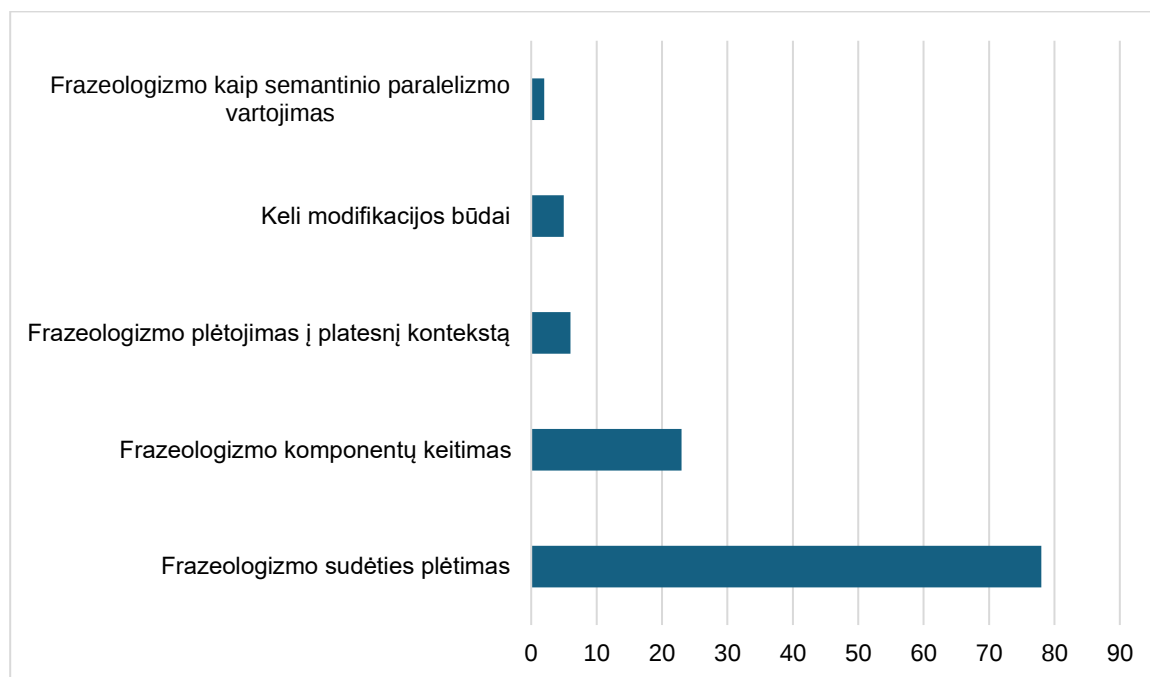
Uzualieji frazeologizmai, kurių R. Valatkos tekstuose rasta 176, nėra šio straipsnio objektas. Tokie tradiciniai frazeologiniai junginiai apibrėžiami kaip „nepakeistos gramatinės sandaros ir reikšmės, tokie, kokie užfiksuoti frazeologijos žodynuose“ (Butkutė 2009: 171), tačiau lietuvių kalbos žodynuose esama

¹ Britų žurnalistas Phillip Knightley dar 1975 m. rašė, kad dažniausiai pirmąją karo auką tampa tiesa (Pavlik 2023a: 292). Rusijoje šis karas vadinamas „specialia karine operacija“, o spaudoje tokie žodžiai kaip *karas*, *invazija* – uždrausti (ten pat; Chernov 2023: 308).

leksikografinių plyšių, susiduriama su žodynų nesistemiškumo problema (plg. Miliūnaitė 2015: 169), be to, kalba kinta greičiau nei atnaujinami leksikografiniai šaltiniai, ne išimtis ir *Frazeologijos žodynas* (toliau – FŽ_e), kuriame nėra paplitusių frazeologinių junginių (pvz.: *plika akimi*, *kišti galvą į smėlį*, *pūsti iš musės dramblių* (*daryti iš musės dramblių*), *vėjus kalbėti* (plg. į FŽ_e įtrauktą frazeologizmą *vėjus malti* 1. „niekus kalbėti“²) ir kt.): *Dezinformacinio įmetimo kolonos matomos plika akimi* (Nr. 57); *Dėl savo pačios saugumo ES negali vėl kišti galvą į smėlį [...]* (Nr. 24); *Lenkija po rinkimų sugrįš prie status quo, tai nėra čia ko pūsti iš musės dramblio?* (Nr. 73); [...] *kancleris kalba vėjus* (Nr. 10), todėl svarbu atsižvelgti ne tik į frazeologinių junginių registravimą žodynuose, bet ir į jų paplitimą vartosenoje, nes „reali frazeologizmų vartosena [...] ne visada sutampa su lietuvių frazeologijos žodynuose [...] pateiktu leksiniu inventoriu“ (Leonavičienė 2016: 55).

1. Frazeologizmų modifikacijos būdai

Atlikus žurnalisto R. Valatkos tekstuose vartojamų frazeologinių junginių analizę, buvo nustatyta, kad šiuose autoriniuose komentaruose vyrauja du pagrindiniai frazeologizmų modifikacijos būdai: frazeologizmo sudėties plėtimas (78; 68,4 %) ir frazeologizmo komponentų keitimas (23; 20,2 %); taip pat pasitelkiami trys šalutiniai frazeologizmų perkūrimo būdai: frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą (6; 5,3 %), keli modifikacijos būdai (5; 4,4 %) ir frazeologizmo kaip semantinio paralelizmo vartojimas (2; 1,7 %) (žr. 1 pav.). Kitų modifikacijos būdų – frazeologizmų kartojimo, frazeologizmo reikšmės kitimo (individuali, okazinė vartosena), frazeologizmo komponentų praleidimo ir frazeologizmų inversijos – tiriamuoju laikotarpiu nerasta.

1 pav. Frazeologizmų modifikacijos būdai R. Valatkos komentaruose apie Rusijos ir Ukrainos karą

Kaip pastebi retorikos tyrėja Regina Koženiausienė, stiliaus požiūriu R. Valatkos komentarai iš kitų tekstų išsiskiria tuo, kad žurnalistas „nestokoja vaizdingų provokacijų, jo kalba – turtinga retorinių priemonių, gyva, verčianti stebėtis“ (Koženiausienė 2013b: 237). Autoriniuose komentaruose apie karą,

² Čia ir kitur frazeologizmų apibrėžtys teikiamos iš FŽ_e, jei nenurodoma kitaip.

siekiant paveikti adresatą, apščiai vartojamos įvairios stiliaus priemonės (ypač frazeologiniai junginiai), kurios rodo autoriaus „nusiteikimą, emocinę būseną, vertinimą, santykį su tikrove“ (Pikčilingis 1975: 12).

Galima daryti prielaidą, kad šiuose komentaruose apie Rusijos plataus masto invaziją į Ukrainą nuo 2022 m. vasario 24 d. (plg. Krymo aneksija lietuvių kalboje vadinama naujadaru (kontaminaciniu dariniu; šią sąvoką žr. 2 skyriuje) *okupendumas* „Rusijos okupacijos (nekonvencinio karo) sąlygomis 2014 03 16 vykęs Krymo referendumas dėl atsiskyrimo nuo Ukrainos“ (: *okupuoti* + *referendumas*) (daugiau žr. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyną* (toliau – ND) bus daugiausia vartotini neigiamos konotacijos frazeologiniai junginiai, nes a) tai neišprovokuotas ir neteisėtas karas, kuris vertinamas kaip tautos genocidas (Shevlin et al. 2022: 105), b) kuriame sąmoningai vykdomi karo nusikaltimai (Akinboade et al. 2023: 230); c) tai viena didžiausių (migracijos ir ne tik) krizių (Awuah et al. 2022: 408; Pavlik 2023b: 223) nuo Antrojo pasaulinio karo laikų (Chernov 2023: 307). Natūralu, kad, aprašant ir moraline prasme vertinant tokį karą, kuriame nepaisoma žmogiškumo, autorių veikia moralinės emocijos (angl. *moral emotions*; plačiau apie šį terminą žr. Haidt 2003: 853), t. y. empatija, pyktis, pasibjaurėjimas, nusivylimas ir kt. kyla kaip atsakas į Rusijos ir Ukrainos karo įvykius, nors šie įvykiai tiesiogiai ir neveikia adresanto. Empatišką *Homo sapiens*, priešingai nei savanaudį *Homo economicus*, veikia dirgikliai (plačiau žr. ten pat, 853–855): karo vaizdai, politikų neveiknumas, ukrainiečių emociniai išgyvenimai (su kokiomis sveikatos problemomis susidūrė ukrainiečiai po Krymo aneksijos, dar iki plataus masto invazijos, plačiau žr. Shevlin et al. 2022: 105; Xu et al. 2022: 958; savaime suprantama, karas tiesiogiai paveiks ukrainiečių psichikos sveikatą, ši tauta turės kovoti su trauminių patirčių padariniais, plačiau žr. Awuah et al. 2022: 408–409) ir kt. Autoriniuose komentaruose, kurie priskiriami vertinamiesiems žanrams, svarbiausia įtikinti ir formuoti skaitytojo nuomonę (Marcinkevičienė 2008: 201, 211), o moraline prasme neigiamai vertinant aprašomą situaciją, paveikti adresatų protą ir jausmus dažniausiai stengiamasi neigiamos konotacijos frazeologizmais.

1. 1 Frazeologizmo sudėties plėtimas

Tai pagrindinis ir dažniausiai vartojamas frazeologizmų pertvarkymo būdas (78; 68,4 %) R. Valatkos tekstuose. Frazeologizmo sudėtis plečiama ir vienažodžiais (46; 59 %), ir keliažodžiais (32; 41 %) įspraudais. Frazeologiniais įspraudais dažniausiai eina bendriniai (kartais – tikriniai) daiktavardžiai (28; 60,9 %), kurie patikslina aprašomą situaciją, suteikia papildomos informacijos, pvz.: (1) [...] *ukrainiečiai parodys orkams, iš kur kojos dygsta* (Nr. 18); (2) *Dabar jau ir Karbauskio karvei turėtų būti aišku, kad Putino-Hitlerio tikslas – paminti Ukrainą po padu taip pat, kaip jis padarė su Baltarusija* (Nr. 1); (3) *Kaip sakė vienas KGB-FSB generolas, norėdami įtvirtinti Putiną valdžioje jie turėjo pralieti marias kraujo, [...]* (Nr. 72); (4) *Kai mes, lietuviai, skaldom FB antausius vokiečiams, įsivaizduojam, kad esam daug geresni už vokiečius* (Nr. 25). 1-ame sakinyje tradicinis frazeologizmas *parodyti, iš kur kojos dygsta* „sakoma grasinant primušti ar kitaip nuskriausti“ papildomas neigiamos konotacijos naujažodžiu *orkas* „„niek. rusų kareivis – demoralizuotas žiaurus agresorius Rusijos kare Ukrainoje 2022 m.“ (ND), kuriuo ne tik sukonkretinama, kam grasinama, bet ir parodomas emocinis vertinimas. 2-ame sakinyje frazeologizmas *po padu paminti* „niekinti, nepaisyti“ papildomas tikrinio daiktavardžiu; 3-ame pavyzdyje į daugiareikšmį frazeologizmą *kraują pralieti* 2. „žudyti“ įterptas daiktavardis *marios* 4. „ko nors daugybė“ (*Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (toliau – BŽ_e), kuris sustiprina, paryškina frazeologinį vaizdą: pabrėžia įgytos valdžios kainą, beprasmybę. Į 4-o sakinio frazeologizmą *antausius skaldyti* „mušti“ įterpta naujojo skolinio *feisbukas* „visame pasaulyje populiaraus socialinio internetinio tinklo „Facebook“ pavadinimas“ (ND) santrumpa *FB*, kuri silpnina tradicinio frazeologizmo reikšmę ir kuria ironišką vaizdą, nes lietuvių rodoma drąsa – per nuotolį, ekraną.

Rečiau frazeologiniais įspraudais eina būdvardžiai (8; 17,4 %), kurie sustiprina tradicinių frazeologizmų špygą rodyti „juoktis iš kieno lūkesčių“, *kaip iš molio drėbtas* (FŽ_e pateikta reikšmė – „kas riebus, nupenėtas“; į BŽ_e įtrauktas frazeologizmas *iš to paties molio drėbtas* „toks pats, vienodas“) ir žargonybės *grybą pjauti* 1. „neteisingai ar nelogiškai elgtis, prastai ką daryti, nesuprasti, kalbėti nesąmonės, nusišnekėti“ (*Lietuvių žargono žodynėlis* (toliau – LŽŽ) emocinę-ekspresinę funkciją, be to, būdvardiniai frazeologiniai įspraudai suteikia frazeologiniam vaizdui ironijos: (5) *O šitie vyrai drauge su jūrų*

pėstininkais ir šiandien, Pobedobiesijos dienos išvakarėse, **rodo riebią špygą** orkams [...] (Nr. 12); (6) Kodėl rusai tokie beviltiški? Juk atrodo kaip europiečiai, tarp jų yra labai protingų ir padorių žmonių, o ir kitos tautos – juk ne **iš švento molio drėbtos**? (Nr. 5); (7) Pasak premjerės, ginčytis su Vakarų sąjungininkais neracionalu. Net tada kai sąjungininkai **pjauna iracionalų grybą**? (Nr. 23).

Į frazeologizmo sudėtį kartais įterpiami įvardžiai (6; 13 %), labai retai –rieveksmiai (3; 6,5 %) ir skaitvardžiai (1; 2,2 %): (8) *Tai jie baigia išūžti mums ausis apie baisias fiurerio ligas, [...]* (Nr. 17); (9) *Matijošaitis daro biznį Rusijoje, periodiškai atsainiai pameluodamas, kad išeis po trijų mėnesių, o jei ir neišeis, tai papūskit jam į uodegą* (Nr. 45); (10) *Putinas įsivarė save į kampa* (Nr. 1); (11) *Buvo net žinių, kad Ukraina gaus ir GLSDB raketų – chirurginių karo skalpelių, kalančių tiesiai į kaktą už 160 km.* (Nr. 48); (12) *Be to ir ši spec. operacija nebuvo vyšnia ant 2022-ųjų torto* (Nr. 38). Tradiciniai frazeologizmai *ausis išūžti* „įkylėti (kalbomis)“, *į uodegą papūsk* „nieko nepadarysi, nepakeisi padėties, taip ir bus“, *į kampa įvaryti* „prispirti“ papildyti asmeniniais įvardžiais *mums, jam* (8–9) ir sangražiniu įvardžiu *save* (10). Įvardžiai sukonkretina sakinį, patikslina, į ką nukreiptas veiksmas. 10-ame sakinyje taikliai pavartotas frazeologizmas *į kampa įvaryti* vaizdžiai parodo keblią Rusijos vadovo situaciją, padėtį be išeities (plg. esama mokslinių tyrimų, darančių prielaidą, kad Rusija pradėjo karą, remdamasi norimybės „norimo dalyko“ (ND) iliuzija (angl. *wishful thinking*), t. y. veikiausiai buvo manyta, kad, užpuolus Ukrainą, šios šalies valdžios atstovai nedelsiant paliks šalį, pasipriešinimas greit nuslops, o užpuolikai – Rusijos kariai – bus sutikti kaip išvaduojojai (Dalsjō et al. 2022: 8), be to, nebuvo numatyta vieninga Vakarų valstybių reakcija (ten pat, 13, 14–15). Tiesa, šiame sakinyje matyti raiškos priemonių perteklius – tautologija: sangražinis veiksmazodis vartojamas su sangražiniu įvardžiu (dar žr. *Kalbos patarimų* (toliau – eKP) morfologijos 7-ą dalį apie (ne)sangražines formas; Butkutė 2010: 37), nors tai didesnio emocinio-ekspresinio poveikio nesukuria. Į 11-o sakinio frazeologizmą *į kaktą kalti* „mušti, smogti, trenkti“ (FŽe pateikta reikšmė – „įtikinėti“; plg. žargonys *kalti į klyną / ragą*, žr. LŽŽ) įterptasrieveksmis *tiesiai*, kuris sustiprina frazeologinį vaizdą: pabrėžiamas smūgio tikslumas, taiklumas. 12-o pavyzdžio frazeologizmas *vyšnia ant torto* „svarbiausias dalykas; ko nors akcentas“ praplėstas skaitvardžiu *2022-ųjų*, kuris patikslina, apibrėžia konkretų laikotarpį.

Frazeologizmo sudėtis, kaip minėta, plečiama ir keliažodžiais įspraudais (32; 41 %), t. y. žodžių junginiais: (13) *Vokietija, Karlsonai. Ta pati, kuri pūtė Putino nordstrymų miglas po to, kai tas užgrobė Krymą ir pusę Donbaso* (Nr. 55); (14) *Jei Putinui būtų užtekę smegenų nepulti Ukrainos, Vakarai, pasodinti ant Rusijos žaliavų ir kyšių adatos, po kurio laiko būtų kaip šilta vilna perėję Kinijos drakonui* (Nr. 59). 13-o frazeologizmo *miglas pūsti* „meluoti“ plėtinys įvardija meluojantį asmenį, apibrėžia melavimo sferą. 14-o žargoninio, narkologijos srities frazeologizmo *pasodinti ant adatos* „įtraukti (išmokant, pripratint) kitą žmogų į intraveninių narkotikų vartojimą, padaryti priklausomą nuo narkotikų“ (*Kalėjimo, kriminalinio ir narkomanų žargonų žodynas* (toliau – KKNŽŽ) plėtinys stiprina emocinę įtampą ir sukonkretina, nuo kokios Rusijos „medžiagos“ vakarai tapo priklausomi, t. y. kaip, kokiomis aplinkybėmis bandyta daryti įtaką Vakarų valstybių politikams.

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad tie frazeologizmai, kurių sudėtis yra praplečiama vienu ar keliais žodžiais, yra stilistiškai įtaigesni, paveikesni nei tradiciniai frazeologizmai. Žinoma, modifikuotų frazeologizmų poveikio funkcija priklauso nuo frazeologinių įspraudų: vieni žodžiai esti vaizdingesni už kitus.

1.2 Frazeologizmo komponentų keitimas

Lietuvių frazeologizmų tyrėja Laura Butkutė nurodo, kad yra skiriami trys pagrindiniai frazeologizmų komponentų keitimo būdai: leksinis, gramatinis ir leksinis-gramatinis (Butkutė 2008b: 50). R. Valatkos tekstuose vyrauja leksinis komponentų keitimas (23; 20,2 %) (plg. ten pat, 50–51; apie vienintelį atvejį, kai gramatinis komponentų keitimas derinamas su frazeologizmo sudėties plėtimu, žr. 1.4 skyrių).

Politinių komentarų autorius R. Valatka, kaip parodė ankstesnis R. Koženiausienės tyrimas, nevengia neprestižinės leksikos (kartais itin šiurkščių, vulgarių elementų) (Koženiausienė 2009: 126), tokia kalba „padedą autoriui nesitenkinti šablonu, kalbėti vaizdingai, spalvingai, siekti intymiesnio bendravimo su skaitytoju (*esu jums savas*), būti originaliam, individualiam ir sarkastiškai piktam ar šmaikščiam“ (ten pat).

Autoriaus nuomonės ir emocijų raišką lemia kritikos objektas – karas, todėl uzualusis frazeologizmo komponentas dažniausiai keičiamas stipresniu neigiamos konotacijos daiktavardžiu, turinčiu ryškų vertinamąjį elementą: (15) *Tik Europos ir JAV lyderiai, [...] vis dar mano, kad ukrainiečiai, kurie užsimanė gyventi kaip žmonės, Vakarams yra kaip rakštis subinėj* (Nr. 4); (16) *Vos tik Putinas prasižioja apie tai, kad blokuos Ukrainos grūdų eksportą, turkų Erdoganas jam liepia lįsti į būdą* (Nr. 38); (17) *Kare kaip kare. Ant dviejų unitazų nepasėdėsi. Arba tu šitoj, arba kitoj pusėj. O ką vaizduoja geltonkasė Lietuva? Truputį čia dar paprečiau su dviem žudikais* (Nr. 70); (18) [...], *pusei amerikonų akis logorėja užpylęs Trumpas [...]* (Nr. 78). 15-ame pavyzdyje tradicinio frazeologizmo *kaip rakštis akyje / panagėje* „labai įkyrus“ paskutinis komponentas pakeičiamas vulgarizmu *subinė*, kuris sustiprina įkyrumo laipsnį, be to, pašiepia Vakarų valstybes. 16-ame sakinyje frazeologizmo *į krūmus lįsti* „gėdingai trauktis“ emocinį-ekspresinį poveikį sustiprina šiame kontekste ironiškas daiktavardis *būda*. Karą pradėjęs Rusijos vadovas menkinamas, nužmoginamas, jį prilyginant šuniui, kuris iš gėdos, jam paliepus, traukiasi į būdą (R. Valatkos tekstuose ryškios Rusijos vadovo, karių ir gyvulių paralelės, kitaip tariant, būdinga šiuos asmenis nužmoginti, žr. Aleksaitė 2023: 119, 127). 17-ame pavyzdyje ryški ironija, panieka, nes, vykstant karui, Lietuva nepriima ryžtingų politinių sprendimų ir, siekdama finansinės naudos, nenutraukia sąsajų su nedraugiškomis valstybėmis – Baltarusija ir Rusija. Ironišką vaizdą su paniekos elementu kuria tradicinio frazeologizmo *ant dviejų kėdžių sėdėti* „apie nepastovių pažiūrų žmogų“ / *ant dviejų krėslų sėdėti* „veidmainiauti“ okazinis komponentas *unitazas*. 18-ame sakinyje uzualusis frazeologizmas *akis užpilti migla* „niekų pripasakoti“ sumoderninamas, tradicinį komponentą *migla* pakeitus medicinos (sveikatos) srities terminu – *logorėja*, kuris *Kompiuteriniame tarptautinių žodžių žodyne* (toliau – TŽŽ) apibrėžiamas kaip „labai greitas, padrikas šnekėjimas, patologinis plepumas; logorėjos turinį lemia asociacijos pagal sąskambį arba kontrastą, turinys nuolat kinta, frazės nesusietos“ (dar žr. Lietuvos Respublikos terminų banką (toliau – LRTB). Tradicinį frazeologizmo komponentą pakeitus daiktavardžiu *logorėja*, daroma užuomina į Amerikos politiko tikslų siekimo būdą (populizmą), netiesiogiai ironiškai įvertinamas tokių kalbų turinys. Šiuose frazeologizmuose (15–18) svarbiausias komponentų keitimo motyvas – emocinio vertinimo išryškinimas, tuo pačiu siekiant sustiprinti frazeologinį vaizdą.

Kartais įprastas frazeologizmo komponentas keičiamas, siekiant vien didesnio vaizdingumo, pvz.: *į burną įdėti 2. „valgyti“ ir akmenimis mėtyti „užmušti“* (FŽ_e pateikta reikšmė – „kaltinti“) (19–20), arba modernumo, frazeologinius junginius, perteikiančius nuo senų senovės kauptą lietuvių tautos išmonę, pritaikant prie šiuolaikinio žmogaus gyvenimo (išlaikant turinį, bet pakeičiant jo formą), pvz.: *kaip iš gausybės rago* „labai daug“ ir *nors vežimais vežk* „labai daug“ (21–22): (19) *Ir taip į vienus vartus, kad nebeturėjo rusai nė ko į burną įsimesti* (Nr. 43); (20) *„Taikūs“ palestiniečiai jus iš lėto akmenimis užplumpins* (Nr. 77); (21) *Pranašiški ženklai – oho ant oho ir tas pats oho – pilasi kaip iš infliacijos rago* (Nr. 24); (22) *Vakarų veidmainysčių – nors limuzinais vežk* (Nr. 1). 22-ame pavyzdyje just ironija, nes senovinės transporto priemonės pavadinimas (vežimas) keičiamas ne į šiuolaikinės, kasdienės transporto priemonės pavadinimą (automobilis, mašina), o į prabangų automobilį žymintį daiktavardį – limuziną, taip sarkastiškai išryškinant kontrastą tarp karo alinamos Ukrainos ir sočiai bei saugiai gyvenančių vakariečių.

Išanalizavus frazeologizmus su pakeistais komponentais, matyti pagrindinė tendencija – dažniausiai frazeologizmas modifikuojamas, keičiant kurį nors vieną jo komponentą, dėl poreikio išryškinti neigiamo emocinio vertinimo aspektą. Žinoma, tokie frazeologizmai esti stilistiškai itin paveikūs, jų naujesnė, ekspresyvesnė raiška iškart atkreipia adresato dėmesį.

1.3 Frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą

Nors toks frazeologizmų modifikacijos būdas laikomas stilistiškai itin efektyviu, tačiau R. Valatkos tekstuose jis taikomas retai (6; 5,3 %) (plg. Butkutė 2010: 93). Įprastai tokiais plėtiniais pratęsiama frazeologinio junginio mintis: (23) *Rusijos karo mašina, sugebanti kariauti tik su moterimis ir vaikais, raketomis prieš 3 mėnesių kūdikius, gauna tokių malkų, kokių nėra gavusi nuo 1941-ųjų vasaros* (Nr. 10); (24) *Tai dabar nėra ko stebėtis, kai net adekvatūs žmonės ima karpyti ausimis kaip pabaidyti kolchozo arkliai* (Nr. 22); (25) *Dieve, saugok Ukrainą. Kiekvieną ukrainiečių karį ir karininką, kiekvieną savanorį, teritorinės gynybos narį. Putinui užpuolus Ukrainą, tik jie mus gali ištraukti už ausų iš to mėšlo.*

i kurį sulipom galvodami tik apie tai, kaip žūtbūt gauti dar kokį šimtą eurų (Nr. 1). 23-ame sakinyje žargonybės *gauti malkų* 2. „būti primuštam“ (LŽŽ) frazeologinis vaizdas sustiprinamas, jį praplečiant, paaiškinant. Tiesa, čia galima įžvelgti kelis frazeologizmo pertvarkymo būdus: frazeologizmo sudėties plėtimą ir plėtojimą į platesnį kontekstą, tačiau šiuo atveju parodomojo įvardžio *toks*, *-ia* įterpimas yra būtinas, to reikalauja sakinio logika, norint praplėsti, papildyti žargoninio frazeologizmo vaizdą, t. y. ekspresyviai paaiškinti Rusijos kariuomenės praradimus mūšio lauke. 24-o uzualiojo frazeologizmo *ausimis karpyti* 3. „baimintis“ emocinė-ekspresinė funkcija sustiprinama, pasitelkus palyginimą: išryškinamas baimės jausmas. Be to, subtiliai daroma užuomina į Sovietų Sąjungos laikus, paminint būtent *kolchozo* „kolūkio“ arklius. 25-o frazeologizmo *už ausų ištraukti* „išgelbėti“ pratęsimas parodo stiprų neigiamą aprašomos situacijos vertinimą.

Žinoma, stilistiškai efektyvesni trumpesni plėtiniai: frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą ne visada turi didesnę stilistinę poveikį (emocinę-ekspresinę funkciją lemia kontekstas ir jame vartojami žodžiai).

1.4 Keli modifikacijos būdai

Žurnalisto tekstuose frazeologiniai junginiai kartais modifikuojami keliais būdais (5; 4,4 %), pvz., frazeologizmo sudėties plėtimas + frazeologizmo komponentų keitimas: (26) *Lietuva nepajudino net mažojo kojos pirštelio* (Nr. 51); (27) *Pasaulis su milijonais išvietintų ukrainiečių moterų ir vaikų kybo ant Putino snarglio* (Nr. 36). 26-ame pavyzdyje frazeologizmas *piršto nepajudinti* 2. „nieko nedaryti“ praplečiamas ne tik žodžių junginiu, bet ir pavartojama mažybinė daiktavardžio forma – deminutyvas *pirštelis* (plačiau apie gramatinį komponentų keitimą žr. Butkutė 2010: 63–66) – tai pabrėžia aprašomos situacijos ironiškumą, absurdiškumą, išryškina veiksmo, pastangų stoką. 27-ame sakinyje R. Valatkos pertvarkytas tradicinis frazeologizmas *ant plauko kyboti* „būti pavojuje, arti pražūties“ ne tik patikslina sakinį, nuo ko priklauso demokratiško pasaulio likimas (įterpus asmenvardį), bet ir turi stiprų neigiamą emocinę-ekspresinę krūvį: stilistiškai neutralus žodis šiame kontekste pakeičiamas ironišku daiktavardžiu *snarglys*, rodančiu autoriaus panieką subjektui.

1.5 Frazeologizmo kaip semantinio paralelizmo vartojimas

Autoriniuose komentaruose toks frazeologizmo atnaujinimas – paralelizmas, kuris „atsiranda sinonimiškai vartojant frazeologinį junginį ir jo neutralų atitikmenį“ (Butkutė 2008b: 52) vartojamas retai (2; 1,7 %). Nors teigiama, kad „toks modifikacijos būdas konkretizuoja vaizdą, stiprina jo semantiką“ ir tik „iš pirmo žvilgsnio gali kelti reikšmės pertekliaus įspūdį“ (ten pat, 53), R. Valatkos tekstuose toks modifikacijos būdas neturi didesnio stilistinio poveikio. Greta pateikus frazeologizmą *kaip du vandens lašai* „apie labai panašius“, *iki dantų* „smarkiai (apsiginklavęs)“ ir neutralų jo atitikmenį, informacija dubliuojama: (28) [...] *Moskovoje įstatymas dėl feikų yra kaip du vandens lašai panašus į vieną tokį įstatymą, kurį 1935-aisiais priėmė Hitlerio Reichstogas, [...] (Nr. 20); (29) Iki dantų ginkluotos banditų gaujos užpultam žmogui, [...] (Nr. 1). 28-as ir 29-as pavyzdžiai rodo, kad tokie stilistiškai neutralūs frazeologizmo atitikmenys vartojami dėl sakinio struktūros, o ne dėl stilistinio poveikio.*

2. Okazionalieji frazeologizmai

Žurnalistas autoriniuose komentaruose renkasi vartoti ne tik modifikuotus (114; 56,7 %), bet ir okazionaliuosius frazeologizmus (87; 43,3 %), kurių vartoseną vadinama „individualiu nukrypimu nuo normos arba kūrybiniu frazeologinių junginių vartojimu“ (Butkutė 2008b: 49). Tokie frazeologiniai junginiai padeda autoriui originaliai, ekspresyviai išreikšti neigiamą emocinį vertinimą, be to, sukelia netikėtumo, naujumo efektą. Dauguma autorių R. Valatkos frazeologizmų – ironiškosios (30–32) ir menkinamosios konotacijos (33) frazeologiniai žodžių junginiai, kartais net ištisi sakiniai: (30) *Ginklai Ukrainai tiekiami tarsi atseikėjus arbatiniu šaukšteliu, o tai ir pipete* (Nr. 24); (31) *Reikia separatinės taikos su fiureriu, sako geri ES ir NATO dėdės, mokantys posūkyje meistriškai perjungti sąžinės pavaras* (Nr. 15); (32) *Viena ranka duodi, tegu ir simbolinius kiekius, savaeigių 155 mm haubicų Ukrainai, o kita ranka tepi balzmais Putino veidą, per kurį ropoja jo atgaivintos XX a. nacizmo kirmėlės ir dar aiškini, kad tą puveną būtina išsaugoti* (Nr. 13); (33) *Žinoma, kokį harakirį Merkel politika padarė savo kariuomenei ir*

„Bundesnachrichtendienst“ žvalgybai. Nors yra atsigavimo ženklų, Vokietijos politikai vis dar **atrajoja tokios politikos snarglius** (Nr. 47). Nors šie frazeologizmai – individualios autoriaus kūrybos rezultatas, dauguma jų, kaip rodo pavyzdžiai, dar papildomai modifikuojami, pvz., 30-ame sakinyje vieną frazeologinio vaizdo aspektą (mažą, menką kiekį) suintensyvina frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą, sakinį užbaigiant mažiausiu paramos tiekimo matavimo vienetu – pipete. Šis arbatinio šaukštelio motyvas gana dažnas R. Valatkos komentaruose, kuriuose rašoma apie JAV ir Europos šalių paramos ginklais (ne)tiesimą Ukrainai: (34) *Jokia NATO šalis, net JAV, nėra dalyvavusi tokiam kare, kokį tenka kariauti Ukrainai. Ir jau jokių būdu ne dieną naktį maldaujant ginklų ir šaudmenų, kuriuos NATO politikai tiekia arbatinio šaukštelio principu* (Nr. 69); (35) *Ne, jaunosios tautinės valdininkijos išsikalinėjimas, niekuo nesiskiriantis nuo vokiško ar amerikoniško išsikalinėjimo dėl lėto ginklų (ne)tiesimo Ukrainai, dalijant ginklus arbatiniu šaukšteliu* (Nr. 75).

Stilistiškai itin paveikūs autoriniai frazeologizmai (32–33), kuriais siekiama naujai, originaliai perteikti emocinį vertinimą – pasmerkti aprašomus politikos veikėjus, iš jų pasišaipyti. 32-ame sakinyje ne tik išjuokiamas karą paskelbęs Rusijos vadovas (ryškus politinio lavono motyvas), bet ir jam pataikaujantys kitų šalių politikai. Autoriniuose komentaruose nevengiama ironiškai priminti vykdytos glaudžios politikos, suartėjimo su Rusija pasekmių (32).

Daugumai R. Valatkos meninės raiškos priemonių būdingas daugiasluksniškumas, pvz., (36) **Rangosi orbanbanalia gyvate naftos ir dujų embargo kelyje** (Nr. 16). Šis autorinis frazeologizmas *rangosi gyvate kelyje* „apie klastingą asmenį“ papildomai praplečiamas komponentais (*orbanbanalia, naftos ir dujų embargo*), kurie padidina frazeologinio vieneto ekspresyvumą, informatyvumą. Stilistinį poveikį suintensyvina į frazeologizmą įterptas plėtinys – kontaminacinis darinys (dviejų žodžių maišinys)³ *orbanbanalus, -i* (: **Orbanas** + **banalus, -i**). Šie dariniai turi itin stiprų emocinį-ekspresinį krūvį, nes juose yra „dvi reikšmės, supakuotos į vieną žodį“ (Miliūnaitė 2014: 250). 36-ame frazeologizme stilistiškai glaustai (vienu žodžiu) daroma užuomina į Vengrijos politiko veiklą, be to, parodomas ir emocinis vertinimas: tokia veikla, politinės intrigos – įprastas, netgi banalus, nuspėjamas šio politiko elgesys.

Labai retai autoriniais frazeologiniais junginiais kuriamas žaismingas vaizdas be ryškių neigiamų emocinių atspalvių, pvz., (37) **Dviejų pasienio punktų uždarymo proga lekuota daugiau už visus Lietuvos brisiūs sudėjus** (Nr. 70). Šiame komentare nepiktai pasijuokiama iš Lietuvos politikų, kurie giriasi uždarę du pasienio kontrolės punktus su Baltarusija (Šumsko ir Tverėčiaus), nors šis politinis sprendimas, žurnalisto nuomone, – pavėluotas.

Išvados

2022–2023 m. R. Valatkos komentaruose apie Rusijos ir Ukrainos karą vartojamų okazionaliųjų, t. y. modifikuotų ir autorinių, individualių, frazeologizmų (201) analizė parodė, kad šio žurnalisto tekstuose vyrauja du pagrindiniai frazeologizmų modifikacijos būdai: frazeologizmo sudėties plėtimas (78; 68,4 %) vienažodžiais (46; 59 %) ir keliažodžiais (32; 41 %) įspraudais bei frazeologizmo komponentų keitimas (23; 20,2 %) (pagrindinis komponentų keitimo būdas – leksinis).

Šalutiniai frazeologizmų perkūrimo būdai: frazeologizmo plėtojimas į platesnį kontekstą (6; 5,3 %), keli modifikacijos būdai (5; 4,4 %) ir frazeologizmo kaip semantinio paralelizmo vartojimas (2; 1,7 %) – šis būdas itin retas ir pasitelkiamas dėl sakinio struktūros, o ne dėl stilistinio poveikio. Kitų modifikacijos būdų – frazeologizmų kartojimo, frazeologizmo reikšmės kitimo, frazeologizmo komponentų praleidimo ir frazeologizmų inversijos – tiriamuoju laikotarpiu nerasta.

Modifikuoti frazeologiniai junginiai (114; 56,7 %) vartojami dėl naujesnės, ekspresyvesnės raiškos ir poreikio išryškinti neigiamo emocinio vertinimo aspektą. Neprielankumas, panieka karą sukėlusios Rusijos šalies vadovui, tos šalies kariuomenei ir pasyviems, neveiksniems, suartėjimo su Rusija strategiją

³ Leksinę kontaminaciją „labai apibendrintai galima apibrėžti kaip naujo žodžio atsiradimą su(si)maišant (susiliejančią, susilydant, susikryžiuojant) dviem ar keliems žodžiams“, tiksliau, tų žodžių nemorfeminėms dalims (Murmulaitytė 2018: 61).

pasirinkusiems Vakarų valstybių politikams taip pat rodoma autoriniais, individualiais frazeologizmais (87; 43,3 %).

Savaime suprantama, autoriaus nuomonės ir emocijų raišką lemia kritikos objektas – karas. Moralinė prasme daugiausia vertinama karo iniciatorė – Rusija, kuri yra pasmerkiama, išjuokiama ir niekinama dėl savo veiksmų, todėl autoriniuose komentaruose, siekiant paveikti, įtikinti adresatą ir formuoti jo nuomonę, dažniausiai vartojami neigiamos konotacijos frazeologiniai junginiai.

Rimvydo Valatkos autorinių komentarų sąrašas (Delfi.lt)

1. *Dieve, saugok Ukrainą* (2022-02-13). 2. *Putino „Mein Kampf“, antro bunkerio žiurkė* (2022-02-27). 3. *Kiek laiko Lietuvai ir NATO duos Ukrainos tauta?* (2022-03-06). 4. *Kruvina NATO didžiūnų veidmainystė Ukrainoje* (2022-03-13). 5. *Kas didesnis monstras – Putinas ar rusų liaudis?* (2022-03-20). 6. *Kovo 27-oji, fiurerio Vovos bunkeris* (2022-03-27). 7. *Karo klausimai ir prekyba su fašisto Putino Rusija* (2022-04-03). 8. *Rusų išsigimimo anatomija* (2022-04-10). 9. *Putino kiaušiniai* (2022-04-17). 10. *Lūžis prie Baltijos?* (2022-04-24). 11. *Ko zyzia rusai, ko verkia orkai* (2022-05-01). 12. *„Azov“ pulkas – pasmerktieji kiborgai* (2022-05-08). 13. *Fiurerio Putino veido kosmetologai* (2022-05-15). 14. *Maskva krito, už mūsų kairių – tik Pekinas* (2022-05-22). 15. *Sunkioji ginkluotė Ukrainai – kaip kruopos iš Maisto banko* (2022-05-29). 16. *Iš kur dygsta iškrypėliška meilė Rusijai?* (2022-06-05). 17. *Putino tikslas – Ukraina išdeginta ir išžudyta* (2022-06-12). 18. *Amerikietiški karo kalneliai* (2022-06-19). 19. *Ukraina, krauju nuplauta* (2022-06-26). 20. *Šuniška Rusijos vasara* (2022-07-03). 21. *Putinas ir yra rusų tauta* (2022-07-07). 22. *Institucinė atmintis ir Kaliningrado tranzitas* (2022-07-10). 23. *Oho ir ohoho!* (2022-07-17). 24. *NATO ginklai Ukrainai – su arbatiniu šaukšteliu* (2022-07-24). 25. *Tamsa virš Berlyno* (2022-07-31). 26. *Turistinės vizos rusams? Stabdom Maskvos arklius* (2022-08-14). 27. *Ukrainos pergalės mirazas?* (2022-08-21). 28. *Rusų kalbos virkštelė lietuviui* (2022-08-28). 29. *Putino kokainas* (2022-09-04). 30. *Rusija eina paskui savo laivą, virš Europos kyla Ukrainos saulė* (2022-09-11). 31. *Orkai + kalėjimų urkos = „didi“ Barmaljeaus Rusija* (2022-09-18). 32. *Putino žiema* (2022-09-25). 33. *Rusija, šaudanti sau į kojas* (2022-10-02). 34. *Karo slenkstis* (2022-10-09). 35. *Rusiška tamsa* (2022-10-16). 36. *Humanitarinė katastrofa* (2022-10-23). 37. *Žieminiai uodai, sausumos šprotai* (2022-10-30). 38. *Permanentinė krizė* (2022-11-06). 39. *Krymo žingsniu* (2022-11-13). 40. *Žiurkė kampe* (2022-11-20). 41. *Putino planas – cholodomoras (mirtis nuo šalčio)* (2022-11-27). 42. *Gerieji rusai, toksiškas lietus* (2022-12-04). 43. *Zekų karai* (2022-12-18). 44. *Pavėluotas laiškas Kalėdų seneliui* (2022-12-25). 45. *Kruvini Putino žiedai* (2023-01-01). 46. *Vienas cerkvėje, neskaitant popo* (2023-01-08). 47. *Vatos trikampis* (2023-01-15). 48. *Vokiškos salotos* (2023-01-22). 49. *Putino kiaušiniai* (2023-01-29). 50. *NATO penktoji kolona* (2023-02-05). 51. *Apsišluoti savo kieme* (2023-02-12). 52. *Sušaudyti metai* (2023-02-26). 53. *Europa nesusalo* (2023-03-06). 54. *Penktoji kolona kaip tautos dalis* (2023-03-12). 55. *Putino areštas* (2023-03-19). 56. *Toksiška Rusija* (2023-04-02). 57. *O dabar jums parodys, iš kur prasidės Ukrainos puolimas* (2023-04-09). 58. *Vandens ženklai karo danguje* (2023-04-16). 59. *Stenanti Rusija* (2023-04-23). 60. *Kremliaus gaisras* (2023-05-07). 61. *Du rašizmo mitai* (2023-05-28). 62. *Karas ir krizė* (2023-06-04). 63. *Kachovka, ekocidas ir bailio testas* (2023-06-11). 64. *Kaimo geopolitika* (2023-06-18). 65. *Prigožino bunto anatomija* (2023-06-25). 66. *Geležinės NATO korpės Ukrainai* (2023-07-09). 67. *Vokietijos brigada bus? Baikit, nemanau* (2023-07-16). 68. *Odesa – XXI a. Gernika* (2023-07-23). 69. *Rusijos reicho pasiekimai* (2023-08-06). 70. *Veidu į Lukašenkos sterblę* (2023-08-20). 71. *Karo veidmainiai* (2023-08-27). 72. *Bejėgė kalba?* (2023-09-10). 73. *Lenkų suktukas* (2023-09-24). 74. *Kiekvienam ponui chamui – po dvarą* (2023-10-08). 75. *Parama Ukrainai ir Lietuvos valdžios išpindėjimas* (2023-10-15). 76. *Patrankų mėsa kaip karo korta* (2023-10-29). 77. *Sakote, Trečiasis pasaulinis? O gal daug pilietinių karų?* (2023-11-05). 78. *Haliucinacijos Amerikoje, Lietuvoje ir kitur* (2023-11-19). 79. *Kas, o jeigu?* (2023-12-10). 80. *Vengrų turgus* (2023-12-17). 81. *Kalėdų giesmė* (2023-12-24). 82. *Ko Lietuva atsisakė dėl karo?* (2023-12-31).

Šaltiniai

BŽe – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, vyriausioji redaktorė Danutė Liutkevičienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/>.

eKP 2022 – *Kalbos patarimai*. Kalbos rekomendacijų žinynas, sudarė Rita Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/kalbos-patarimai>, <https://doi.org/10.35321/db.1.kp>.

FŽe 2015 – *Frazeologijos žodynas*, redaktorius Jonas Paulauskas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://doi.org/10.35321/frazeologijos-zodynas>.

KKNŽŽ 2014 – *Kalėjimo, kriminalinio ir narkomanų žargono žodynas*. Robertas Kudirka, 2-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Kitos knygos.

LRTB – *Lietuvos Respublikos terminų bankas*. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt>.

LŽŽ 2008 – E. Zaikauskas. *Lietuvių žargono žodynėlis. Kalbos paribiai ir užribiai*. Vilnius: Alma littera.

ND – *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas*. Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m., sudarė Rita Miliūnaitė; rengia Agnė Aleksaitė, Rita Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <https://ekalba.lt/naujazodziai/>.

TŽŽ_e 2003 – *Kompiuterinis tarptautinių žodžių žodynas*, sudarė Valerija Vaitkevičiūtė. Vilnius: Alma littera, Fotonija.

Literatūra

AKINBOADE, O. A., HESKE, Y., & MOLOBI, V. S., 2023. Russia-Ukraine War of 2022: A Descriptive Content Analysis of War News Report Framing by America's New York Post, China's Global Times and South Africa's The Citizen. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 9(4), 229–248.

ALEKNAVIČIENĖ, O., 2016a. Lietuvių frazeologizmai Gotfrydo Ostermejerio literatūros ir religijos istorijos veikaluose. *Senoji Lietuvos literatūra*, 42, 15–81.

ALEKNAVIČIENĖ, O., 2016b. Biblijos frazeologizmai Jokūbo Brodovskio rankraštyje *Litauische Sprichwörter und Rätsel*. *Archivum Lithuanicum*, 18, 9–46.

ALEKSAITĖ, A., 2023. Rimvydo Valatkos komentarų apie Rusijos ir Ukrainos karą ypatumai: stilistinis aspektas. *Lietuvių kalba*, (18), 114–133. <https://doi.org/10.15388/LK.2023.18.4>

AWUAH, W. A., MEHTA, A., KALMANOVICH, J., YARLAGADDA, R., NASATO, M., KUNDU, M., ABDUL-RAHMAN, T., FOSUAH, A. D., & SIKORA, V., 2022. Inside the Ukraine War: Health and Humanity. *Postgraduate Medical Journal*, 98(1160), 408–410. <https://doi.org/10.1136/postgradmedj-2022-141801>

BITINIENĖ, A., 2007. *Publicistinis stilius*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.

BUTKUTĖ, L., 2008a. Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje. *Respectus Philologicus*, 13(18), 199–209.

BUTKUTĖ, L., 2008b. Frazeologizmų stilistinės ir retorinės išgalės politiniame diskurse. *Lituanistica*, 54(2(74)), 44–54.

BUTKUTĖ, L., 2009. Frazeologinių junginių stilistinė raiška Seimo stenogramose. *Parlamento studijos*, 8, 169–178.

BUTKUTĖ, L., 2010. *Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.

CHERNOV, G., 2023. The Russian – Ukrainian War: Persistence of Frames and the Media Issue-Cycles. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 9(4), 307–320.

DALSJÖ, R., JONSSON, M., & NORBERG, J., 2022. A Brutal Examination: Russian Military Capability in Light of the Ukraine War. *Survival*, 64(3), 7–28. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2078044>

DROTVINAS, V., 1987. *Lietuvių kalbos leksika ir frazeologija*. Mokomoji knyga. Vilnius: LTSR aukšt. ir spec. vid. mokslo m-ja.

GABRĖNAITĖ, E., 2016. Politinio komentaro retorika: žanro transformacijos. *Respectus Philologicus*, (29(34)), 25–32. <https://doi.org/10.15388/RESPECTUS.2016.29.34.03>

HAIDT, J., 2003. The Moral Emotions. In R. J. Davidson, K. R. Scherer, & H. H. Goldsmith (Eds.). *Handbook of affective sciences*. Oxford: Oxford University Press, 852–870.

KALINAUSKAS, B., 1972. Frazeologizmai su centriniais žodžiais *ranka, pirštas, nagas* lietuvių ir kai kurių kitų indoeuropiečių kalbų frazeologijoje. *Kalbotyra*, 24(1), 39–48.

KOŽENIAUSKIENĖ, R., 2008. Frazeologinis diskursas: manipuliacijos ir kalbos žaidimų galimybės. *Lietuvių kalba*, (2), 1–5. <https://doi.org/10.15388/LK.2008.22890>

- KOŽENIAUSKIENĖ, R., 2009. Šnekamosios kalbos ir žargoninės leksikos paskirtis viešajame žurnalisto diskurse. *Kalbos kultūra*, 82, 126–137.
- KOŽENIAUSKIENĖ, R., 2013a. Perkurtos frazeologijos žaismas žiniasklaidoje. *Kalbos kultūra*, 86, 149–166.
- KOŽENIAUSKIENĖ, R., 2013b. *Retorinė ir stilistinė publicistinių tekstų analizė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- LAPINSKAS, S., 2012. Frazeologizmai horoskopuose. *Lietuvių kalba*, (6), 1–16. <https://doi.org/10.15388/LK.2012.22705>
- LEONAVIČIENĖ, A., 2016. Holistinis žvilgsnis į frazeologizmų vartojimą ir jų kultūrinės reikšmės vertimą. *Kalbų studijos*, 28, 52–66. <https://doi.org/10.5755/j01.sal.0.28.15128>
- MARCINKEVIČIENĖ, R., 2001. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai. *Lituanistica*, (4(48)), 81–98.
- MARCINKEVIČIENĖ, R., 2008. Žanrų kaita posovietinės Lietuvos dienraščiuose. *Darbai ir dienos*, 49, 197–217.
- MILIŪNAITĖ, R., 2014. Naujieji kontaminaciniai dariniai lietuvių kalboje. *Acta Linguistica Lithuanica*, 71, 246–264.
- MILIŪNAITĖ, R., 2015. Naujažodžių atranka ir pateikimas *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. *Leksikografija ir leksikologija*, 5, 161–184.
- MURMULAITYTĖ, D., 2018. Kontaminacija ir lietuvių kalbos naujadara. *Kalba ir kontekstai*, 8(1), 60–70.
- PAVLIK, J. V., 2023a. The Russian War in Ukraine and the Implications for the News Media. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 9(4), 291–306.
- PAVLIK, J. V., 2023b. Introduction: An Inclusive Scholarly Perspective on Media and the War in Ukraine. *Athens Journal of Mass Media and Communications*, 9(4), 223–228.
- PIKČILINGIS, J., 1975. *Lietuvių kalbos stilistika* II. Vilnius: Mokslo.
- PIKČILINGIS, J., 2010. *Stilistikos darbų rinktinė*. Mokslinė redaktorė Regina Koženiauskienė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- RUŠKYS, A., 1982. Lietuvių kalbos frazeologizmų, peyoratyviškai apibūdinančių žmogaus charakterio bruožus, semantika ir stilistinės ypatybės. *Kalbotyra*, 33(1), 88–95.
- RUŠKYS, A., 2011. Konceptas žemė lietuvių frazeologijoje. *Res humanitariae*, 10, 120–140.
- SHEVLIN, M., HYLAND, P., & KARATZIAS, T., 2022. The Psychological Consequences of the Ukraine War: What We Know, and What We Have to Learn. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 146(2), 105–106. <https://doi.org/10.1111/acps.13466>
- XU, W., PAVLOVA, I., CHEN, X., PETRYTSA, P., GRAF-VLACHY, L., & ZHANG, S. X., 2023. Mental Health Symptoms and Coping Strategies among Ukrainians During the Russia-Ukraine War in March 2022. *International Journal of Social Psychiatry*, 69(4), 957–966. <https://doi.org/10.1177/00207640221143919>

Agnė Aleksaitė: humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos tyrimų centro mokslo darbuotoja, Petro Vileišio g. 5, Vilnius, mob. tel. +37064517593, el. paštas: agne.aleksaite@lki.lt.